

ZIJN LAATSTE WERK

DOOR K. VAN DER GEEST

TEGEN den avond betrok de lucht, die den geheelen dag al gewerkt had; het begon te waaïen uit het noordwesten; de grauwe meeuwen zochten schuil achter het dorp; de kerels, die riet pootten op het strand keken elkaar eens aan — ze zouden blij zijn als het zes uur was en ze naar huis konden gaan.

Even na vijven stelde Jacob Igersen aarzelend voor: — Zou het ook goed zijn als we de rietbulten over het duin brachten?

Daar lachten de anderen hem om uit:

— Wat denk je dan? Dat we een hoog tij water krijgen?

Hij gaf hun geen antwoord.

— Ze weten het toch altijd beter, dacht hij.

Bezorgd keek hij uit — zijn hand beschuttend boven zijn oogen! — over het strand naar de witte schuimende koppen der golven, en de rietbulten, die daar op de open ruimte stonden. Hij schudde zijn ruigen kop.

— Ik heb het toch in vroeger jaren wel meegemaakt . . . , mompelde hij voor zich heen.

En waarachtig — 's nachts kwam Pommel hem waarschuwen:

— Jacob! De rietbulten moeten in veiligheid gebracht worden; het water staat tegen de duinen op!

— Daar was ik al bang voor, gromde hij.

Hij kwam moeizaam overeind, en schoof het zware dekbed van zich af. Het duurde lang eer hij aangekleed was, ook al haastte hij zich daarbij. En toen moest hij eerst nog, langs den wand, door de kamer een paar keer heen en weer loopen, om in beweging te komen, eer hij kon gaan. Jarenlang had hij in weer en wind, in de duinen, op het strand en op het veld gezwogd en gesloofd; daardoor was hij stram geworden.

Toen hij buiten kwam was Pommel al weg; die had niet op hem gewacht. Jacob Igersen ging alleen, schuin door de duinen, naar het strandpad — in de duisternis. Het waaide dat het rookte; nu en dan moest hij een oogenblik stil staan, voorover gebogen, met de handen te steun op zijn knieën, en den rug tegen den wind in, om op adem te komen; een keer of wat struikelde hij, en dan duurde het nog al even eer hij weer overeind was. Toen hij eindelijk, uitgeput, aan het strand kwam, hadden zijn maats — jonge kerels! — de helft van de rietbossen in veiligheid gebracht, achter de duinen; de andere helft spoelde weg met den vloed, die als razend op kwam zetten.

Er was voor Jacob niets meer te doen; zenuwachtig liep hij heen en weer.

— Ik ben te laat, maalde het hem in zijn kop.

Het hinderde hem. Geen mensch zei er wat van; ze zouden er zelfs niets van gezegd hebben als hij maar heelemaal niet gekomen was.

K. VAN DER GEEST

Dat ze er niets van zeiden hinderde hem misschien nog meer.

Hij haalde zijn horloge uit het vestzakje — van onder een dikke jas en een zwaren jumper.
— Zeven minuten over twaalf.

Maar daar werd het niets anders van; hij was te laat gekomen — hij kon niet meer mee als er haast-werk of zwaar werk te doen was.

Triest borg hij zijn horloge weer weg; daartoe moest hij zijn bovenlijf in een bocht wringen; dat deed hem zeer, zijn gezicht vertrok van pijn; altijd tegen dat het slecht weer ging worden, had hij last van reumatiek in zijn linkerschouder.

— Ik word er niet jonger op, prevelde hij, als een verontschuldiging, toen hij, op den terugweg, tusschen de anderen in ging.

Het was nacht; de mannen waren koud geworden nadat ze uit hun warme bed gehaald waren en hard gewerkt hadden.

Ze haastten zich om thuis te komen en nog een oogenblikje te slapen. — Het is morgen weer vroeg dag.

Alleen in zijn huisje, lag Jacob Igersen te woelen onder het roodbonte dekbed; hij kon niet weer in slaap komen.

De wind huilde; de zee raasde; balken en binten kraakten; de takken van een boom zwiëpten tegen het eene smalle raam. Op een stoel voor zijn bedstee stond een wekkertje, dat gejaagd den tijd weg tikte; door den tocht flakkerde de vlam van het nachtlampje.

Een jaar of wat geleden zou Jacob Igersen met zulk weer en met dien wind 's nachts, als de vloed op kwam, niet thuis gebleven zijn; toen trok hij nog zijn hooge leeren laarzen aan, en ging naar het strand; 's morgens was hij even goed wel weer bijtijds op het werk.

Hij keerde zich op zijn zij, en kreunde. Aan een spijker in den wand hing zijn jumper; zijn schop stond er naast; zijn klompen stonden er onder, dicht bij de deur.

Hij hoorde een klok één slaan.

— Is dat nu nog maar één uur, of is het half twee?

Hij had niet de macht overeind te komen en op de wekker te kijken hoe laat het was; en hij had het gevoel alsof hij al weer uren lang in bed lag. De laatste paar jaren — of eigenlijk het laatste jaar pas, kon hij merken dat hij minder werd; den een of anderen keer zou hij 's avonds naar bed gaan om 's morgens niet weer op te staan.

Hij trok het dekbed wat hooger op in zijn rug; hij huiverde.

— Die tijd komt... voor een ieder.

Hij staaarde naar zijn jas en zijn schop en zijn klompen; die zouden daar dan nog net zoo hangen en staan als ze er nu hingen en stonden.

— Als ik maar niet hulpbehoevend word...

Zijn vader was hulpbehoevend geworden op lateren leeftijd; Jacob kon zich die oude nog goed voor den geest halen, zooals hij daar zat, in een hoek, achter het raam, en altijd uitkeek, altijd uitkeek naar hen die naar hun werk gingen. Hij had het goed gehad.

ZIJN LAATSTE WERK

Jacob zelf zou het bij zijn kinderen — als het ooit eens zoover mocht komen! — ook goed hebben.

— Maar wat is voor een mensch het leven als hij niet meer werken kan?

Hij dommelde in en schrok wakker omdat hij meende iets te hooren; hij spande zich in om scherp te luisteren, maar vernam niets meer dan de geluiden van den storm.

— Het is vreeselijk weer.

Daarna dommelde hij weer in — een oogenblik later schrok hij opnieuw wakker.

— De klok klept, stamelde hij, verschrikt. — Zou er brand zijn?

En overal, in alle huizen, schrokken menschen wakker.

— De klok klept! Zou er brand zijn?, vroeg men zich overal af.

Tomke Baas toeterde op zijn hoorn, en ook de menschen, die te ver boven den wind van de kerk woonden schrokken wakker.

— Tomke toetert! Schip op het strand!

Vrouwen schuifelden op bloote voeten door de kamer en keken door een kier van het gordijn naar buiten.

— Het is aardedonker.

Mannen lieten zich uit hun bedstee glijden en kleedden zich haastig aan.

— Geef me m'n jekker, gauw even!

Kinderen zanikten:

— Mogen we ook kijken?

Een oogenblik later liepen de menschen bij het reddingboothuis te hoop. Er was geen brand en er was geen schip op het strand.

— Het water!

Het water was door de duinen gebroken en overstroomde de polders.

Jannes van den Berg zou tegen twee uur 's nachts, naar het strand — men kon niet weten of er geen avontuur was, met zulk weer; het was bijna half tij.

Een eindje buiten het dorp, op den reddingsweg, werd de grond drassig.

— Hoe heb ik het nou? vroeg hij zich verwonderd af.

Nog een eindje verder stond het water in greppels en laagten al meer dan een kniehoogte; het stroomde het land in.

En plotseling drong het tot hem door.

— Mijn God! Overstroming!

Jammerend draafde hij terug; hij wekte Pommel:

— De polder overstroomt!

Pommel stuurde hem naar Heerke Kloklouder en Tomke Baas, om de klok te kleppen en de noodhoorn te toeteren; zelf ging hij de boeren waarschuwen dat ze hun wagens in moesten spannen.

Dat werd een nacht, om nooit te vergeten.

K. VAN DER GEEST

Het volk kwam in drommen — mannen en vrouwen! — met bijlen, schoppen en mestvorken; de boeren kwamen met hun gerei. Vogels, door het water uit de struiken opgeschrokken, fladderden angstig, laag over de duinen; hazen en konijnen vluchten verder het land in. Op sommige plaatsen, in duinkommen en laagten stond het water al meer dan manshoog; duinen, die niet begroeid waren, brokkelden af en stortten in.

Zoo lang het donker was kon men weinig doen.

— We moeten het Onzen Lieven Heer overlaten, menschen!

Toen de dag aanbrak begon men de binnenduinen te versterken; diepe dalen werden met zakken zand, en omgehakte jonge dennen dicht gemaakt.

Jacob Igersen, zoo stram en zoo oud als hij was, was toch nog niet een van de laatsten, die met zijn schop bij het reddingboothuisje kwam. Op een boerenwagen reed hij mee naar de aanplanting van dennen — als een jonge kerel hakte hij drie- en vier-jarige boomen om en laadde ze op.

— Vooruit maar!

Als de eene wagen vol was stond een andere al weer te wachten; er was geen aanhalen tegen. Hij had geen tijd zich eens even uit te rekken; het begon te schemeren, en het werd licht.

— Nu moet er toch ook eb loopen, zei hij.

Maar de boeren, die heen en weer reden vertelden dat het water met den eb niet weg viel, en een half uur naderhand rees het al weer.

— Als de wind niet draait overstroomt de heele polder!

Er waren tientallen diepe geulen en dalen tusschen de begroeide binnenduinen; die moesten allen dicht gemaakt worden, eer het weer hoog water was.

— Als het er doorkomt is er geen houden aan!

Pommel draafde van oost naar west; overal zette hij het volk aan.

— Nog een paar uur, menschen!

Vrouwen van de boeren in den polder maakten het vee los en zetten hun huisraad klaar om het weg te brengen; misschien zou het hen niets helpen of ze het al weg brachten — waar moesten ze het heen brengen als het heele eiland overstroomde?

— Maar men moet wat doen!

En angstig wachtten ze.

— Nog een paar uur!

Menschen, die nauwelijks meer konden loopen, kwamen om te zien hoe het er voor stond; nog een paar uur had men den tijd om geulen en gaten en dalen dicht te gooien.

De dominee had zijn jas uitgetrokken; zijn manchetten waren los gegaan, zijn mouwen fladderden hem om de armen — hij had geen tijd om een knoop vast te maken of het zweet, dat van zijn voorhoofd in zijn oogen drupte, af te wisschen. Tomke Baas stond tot aan zijn middel in den modder; hij nam zakken vol zand, die hem van het duin af toe gereikt werden, over en stapelde ze op alsof het speelgoed was. De paarden, die uren lang tegen de duinen op en bij de duinen neer en over de duinen heen gedreven waren, liepen met de koppen laag bij den grond; hun flanken dampden.

ZIJN LAATSTE WERK

In de aanplanting stond oude Jacob Igersen met zes anderen. Hij was moe geweest — toen hij pas begon was hij al dadelijk moe. Maar dat scheen lang geleden; hij had geen last van de kou, en geen last van rheumatiek in zijn linkerschouder. Hij zwaaide zijn bijl en hakte in de dunne stammen, zwaaide weer en hakte weer.

Hij had een keer of wat om zich heen gekeken en naar de lucht gekeken, of niets er op wees dat de wind zou draaien; en een keer of wat had hij op zijn horloge gekeken hoe laat het kon zijn. Maar dat scheen ook allemaal al lang geleden.

Hij hakte rijen jonge dennen om en sleepte ze bij elkaar en laadde ze op de wagens, die wachtten, en hakte weer, en sleepte weer en laadde weer op. Het viel hem nog even in dat het eigenlijk zonde was — een paar jaar geleden had hijzelf die dennen helpen pooten; nu hielp hijzelf mee ze om te hakken.

— Men kan nooit van te voren zeggen hoe het gaan zal.

Want toen hij ze pootte had hij gedacht:

— Als ze later omgehakt worden doet mij het hoofd al geen zeer meer.

Pommel stond even bij hen en moedigde hen aan en dacht:

— Hoe houdt zoo'n man het vol?

— Nog een uur, anderhalf, dan is het gebeurd, zei hij.

Er kwam geen eind aan; het begon harder te waaien en het begon te regenen, Jacob Igersen vernam er niets van — hij hakte maar en sleepte maar en laadde de wagens vol.

De grond begon drassig te worden; verderop staken de toppen van groen begroeide duinen nog boven het water uit. Later stonden ze in de aanplanting tot hun knieën in het water. Een wagen kantelde; de paarden hinnikten en traptten.

— Help even!

Met z'n allen moesten ze helpen.

En toen de wagen weer op zijn wielen stond leek het even alsof Jacob Igersen niet meer kon. Hij leek geen mensch meer; zijn anders al zoo magere wangen waren nog meer ingevallen; dwars over zijn gezicht had hij een vurig roode schram; zijn handen beefden; zijn beenen trilden; hij wankelde. Zijn oogen gloeiden.

— Nog éven! schreeuwde Pommel, die juist, over een duin heen, aan kwam. — Nog even; het water rijst haast niet meer!

Hij maakte een beweging alsof hij naar Jacob wilde gaan en zeggen:

— Rust jij eerst maar uit, oude.

Toen was Jacob al weer begonnen ook; hij nam zijn bijl, die aan een touw over zijn schouder hing, en hakte weer, en sleepte weer dennen weg en hielp weer wagens vol laden.

Zoodra hij weer aan den gang was scheen het haast vanzelf te gaan.

's Middags om half drie heesch iemand een vlag op een boerderij in den polder. Ieder die een schop had stak deze omhoog.

De menschen keken elkaar aan en glimlachten — meer dan alleen maar glimlachten en hun

K. VAN DER GEEST

schop omhoog steken konden ze niet. Sommigen waren zoo vermoeid dat ze naar huis gereden moesten worden; oude Jacob moest men naar het huis van zijn zoon rijden en naar bed brengen.

Een week later lag hij, achterover in een grooten stoel, daar voor het raam. Als er arbeiders langs kwamen, die naar hun werk gingen, keken ze in, en groetten; hij stak zijn hand op en groette terug.

De dominee, die meegewerkt had toen het water de polder dreigde te overstroomen — zoo maar met zijn jas uit en met hemdsmouwen, die hem los om de armen fladderden, kwam hem opzoeken.

— En, Jacob?, vroeg hij.

Jacob probeerde te lachen; hij lachte alsof hij zichzelf het een of ander had te verwijten.

— Hier lig ik nu, zei hij. Ik krijg geen schop meer in handen, dominee.

Hij zei het een beetje triest. Hij had den laatsten tijd vaak gedacht, dat het nog eens zoover zou komen met hem. Hij had er over geprakkezeerd, toen hij, den avond voor de doorbraak aan het strand kwam, te laat om zijn maats nog te helpen bij het werk, dat daar gedaan moest worden. Het had hem benauwd, maar hij vergat het weer, toen hij, met die anderen samen, tegen de elementen vocht.

Nu was het echter zoover.

— En het is niet anders, zei hij, berustend. Er zijn dingen, die een mensch wel kan, en dingen, die een mensch niet kan.

— Jij hebt in jouw tijd wel kunnen werken, zei de dominee, terwijl hij keek naar Jacobs handen, die in één week al wit geworden waren.

Jacob knikte.

— en nu moet je leeren rusten.

— Dat moet ik, gaf Jacob toe.

En dat zou hij ook wel; hij had zooveel geleerd in zijn leven!